

УДК 94(4/9)

І. О. СЕЛІВАНОВА-ЗЕРКАЛЬ

м. Миколаїв

nikolaizerkal@mail.ru

ПРОСТОРОВІ КООРДИНАТИ АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ЇЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ ПОЛЬЩІ В 1990–2000-і РОКИ

Розкрито історичний шлях трансформації аграрної політики в Польщі під час переходу від планової до ринкової економіки. Здійснено аналіз специфічних умов перехідного періоду та визначено позитивні шляхи державної підтримки капіталізації аграрного сектору.

Ключові слова: конкуренція, аграрний сектор, агентства реструктуризації, фермерські господарства, мито, бімодальна структура, виробничі кооперативи.

Сьогодення України поставило на чільне місце питання запровадження приватної власності на землю сільськогосподарського призначення. Причому незрозуміло чому актуалізація цього питання так довго «визрівала» в нашій державі. Саме тому вкрай цікавим здається вивчення історичного досвіду сусідньої країни, яка також пережила процес трансформації соціалістичної економіки в ринкову. В кінці 1980-х років сільське господарство Польщі, яке не пережило колективізації (як українське село) виявилось більш сприйнятливим до реформ у формах власності і господарювання. Галузь практично склала підвалину для розбудови ринкової економіки. В цілому народне господарство Польщі характеризувалось високим ступенем концентрації й монополізації виробництва, що ускладнювало розвиток конкуренції. Крім того, економіка була значно ізольованою від світового ринку і характеризувалась слабким розвитком експорту [1].

Дослідження покликане пригорнути увагу читачів до вдалого втілення ринкових перетворень в сільському господарстві Польщі. Важливим є збереження соціальної інфраструктури, конкурентноспроможного аграрного виробництва з традиційною спеціалізацією, збереження кількості робочих місць, запровадження найкращих стандартів якості продукції та енергоефективності виробництва.

У Польщі, як і в більшості країн Центральної і Східної Європи перехід до ринкових відносин у сільському господарстві проходив у кілька взаємопов'язаних етапів: кінець –

1980 – середина 1990-х років – коли проводились структурні перетворення, в основі яких лежала приватизація землі; середина 1990-х кінець коли змінювались напрямки внутрішньої аграрної політики, відбувалась лібералізація торгівлі і цін; кінець 1990-х 2000-і роки – коли відбувалась підготовка та вступ країни до ЄС та гармонізувались аграрна політика з вимогами. Спільної сільськогосподарської політики.

Головними рисами структурних реформ у сільському господарстві Польщі був процес деконцентрації виробництва та політика вільного ціноутворення. Дана стратегія виявилась неефективною, оскільки вільне ціноутворення за умови переважання недосконалої конкуренції був нереальним. Цей механізм найбільшою мірою виявився згубним для державних господарств Польщі, оскільки процесу приватизації та реструктуризації тут підлягало 4,5 млн на землі. Крім того, державні аграрні підприємства Польщі, крім сільськогосподарських виробничих, виконували ряд інших важливих функцій (формували сільську поселенську мережу та інфраструктуру, розвивали соціальну й культурну сферу, надавали роботу). Механізм вільного ринкового ціноутворення у сільському господарстві Польщі призвів до значного зростання «ножниць цін» [2].

Наступним важливим кроком польської держави було створення 1994 р. Агентства реструктуризації й модернізації сільського господарства, завданням якого було сприяння інвестування у виробництво та переробку

сільгосппродукції, створення нових робочих місць на селі. Допомога агентства здійснювалась через доплати до кредитів, надання банківських поручительств, викуп облігацій регіональних банків. Протягом 1991–2000 рр. за сприяння Агентства банки надали польським селянам кредитів на суму 5 млрд злотих[3].

Аграрна політика, що проводилась у Польщі (1990–1993 рр.) в цілому на ранніх етапах відзначалась малою ефективністю. Це виражалось у встановленні високих відсоткових ставок за кредитами, існуванні серйозних порушень балансу торгівлі у сільському господарстві, незахищеності від конкуренції з боку субсидійованого експорту країн Європейського союзу як на внутрішньому так і на зовнішніх ринках. Усе це призвело до істотного зниження доходів сільського населення порівняно з міським (замість попередньої політики паритету доходів). Крім того, модернізація сільського господарства ототожнювалась з руйнуванням сільського кооперативного руху, що призвело до послаблення пропозиції товарів сільського господарства, процесів у економіці в цілому та посилювало безробіття [4]. Повна відмова від державної підтримки сільського господарства призвела до падіння виробництва, нестабільності розвитку галузі. Ситуація погіршилась після поступання на внутрішній ринок Польщі дешевої сільгосппродукції з ЄС. В Польщі виникло перевиробництво сільгосппродукції, яке призвело до скорочення обсягів виробництва, а отже зuboжіння значної частини фермерів.

Після 1994 р. урядом Польщі було здійснено ряд кроків направлених на підтримку галузі. Зокрема запровадження мита на імпортовану сільгосппродукцію суттєво оживило виробництво. Крім того, держава почала виділяти дешеві кредити на придбання сільгоспмашин, обладнання.

Створення Агентство сільськогосподарського ринку, стабілізувало ринок і захистило сільгоспвиробників. За результатами структурних змін протягом кінця 1980 – середини 1990-х років у Польщі практично провідні позиції почали займати фермерські господарства (84%), колективні підприємства і кооперативи посідали лише 2%, 6% – залишалось державних підприємств, 8% – господарських товариств [5]. Таким чином склалась бімода-

льна структура господарських одиниць з відповідною часткою різних підприємств (дрібних, середніх). Фермерські господарства почали переважати.

Сільське господарство Польщі протягом 1940–1980-х років розвивало в основному на основі приватної власності на землю та інші засоби виробництва. У 1999 р. приватний сектор Польщі складався з 2 млн селянських господарств, які володіли 76% сільгоспугідь [6].

На початку 1990-х років спостерігалось зростання населення Польщі. Більшими темпами порівняно з селом зростало населення міських районів. В польському селі проживало 14714 тис. осіб (38,1%) загального числа населення. Протягом 1989–1995 рр. чисельність сільських жителів зросла з 14644 до 14714 осіб [7]. Протягом досліджуваних років відбувались зміни у числі зайнятих в сільському господарстві Польщі. Зберігалась регіональна специфіка зайнятості. В 1995 р. сільським населенням себе вважало 6,8 млн поляків (17,8% населення). В міських і промислових районах – Верхня Сілезія, Краков, Лодзь, Гданськ, Познань, Варшава, Щецин, проживало до 10% населення, яке було зайнято в сільському господарстві [8]. Вони були зайняті на державних сільгосппідприємствах.

В 1995 р. більше 2/3 (66,8%) зайнятих в сільському господарстві Польщі мали лише початкову чи неповну початкову освіту. Низький освітній рівень вирізняв працівників галузі районів центральної, південної та східної Польщі. Найнижчим він був у Великій Польщі, Померанії і Сілезії. В провінції Лешко таких було 50,1%, Седльце – 75,7% [9]. Такий стан освіти працюючого населення в сільському господарстві негативно впливав на економіку, її орієнтації і отримані результати. Причина даного явища зумовлювалась значною мірою тими соціально – економічними відносинами що склались в умовах індустріалізації, а також міграцією динамічної, молоді і освічених груп населення[10].

У структурі робочої сили Польщі, активно зайняті в сільському господарстві складали 26% (1995 р.). Це був один з високих показників у Європі. Структурні зміни відбувалися в системі господарювання призвели лише до часткового скорочення працюючих. Успішніше це відбувалося в західних і північних

областях де ліквідовувались колишні радгоспи. Тут було задіяно 20% населення [11]. У регіонах де активно розвивалось фермерство відбувалися зворотні процеси, зростала частка власників які орендували 2 га і більше землі і мали ферми. Органами влади це розглядалось, як тенденція до збільшення надлишку робочої сили. Зберігався великий регіональний розрив у частці працюючих у сільському господарстві. Якщо поблизу великих міських промислових агломерацій, скажімо таких як Варшава проживало близько 5,7%. Працюючих в сільському господарстві, то в провінції Ломжа, яка була в основному аграрним регіоном таких було 62,1% [12].

У 1995 р. рівень зайнятості в сільському господарстві на 100 га ріллі складав 26 чол. Він мав регіональну специфіку і коливався від 15 чол. на 100 га угідь в західних і північних областях до 35 чол. на півдні Польщі. В даних районах мало місце приховане безробіття, яке складало близько 0,5 млн чол. [13]. Без шкоди для сільського господарства їм доречно було шукати роботу в інших галузях економіки.

Серед безробітних в країні – 2,629 тис чол., близько половини це були ті, хто працював в сільському і лісовому господарстві. Дані показники мали також певні регіональні особливості. Низькою залишалась частка безробітних на селі в промислових районах. Верхньої Сілезії, Кракова, Варшави та Познані. Тут більшість громадян, що проживали на селі, працевлаштовувались в інших сферах економіки [14]. На середину 199-х років фермерські господарства використовували 89,9% (16720 тис. га) сільгоспугідь. На середину 1990-х років, внаслідок низки правових та адміністративних заходів вдалося вибудувати сільськогосподарську виробничу структуру, яка включала дев'ять типів господарств: селянські сімейні господарства (фермерські) – (1870 тис.); тваринницькі сімейні ферми – (160 тис.); великі сільськогосподарські ферми – (185); товариства з обмеженою відповідальністю – (4237), акціонерні компанії – (33); сільськогосподарських виробничих кооперативів – (2170); державних сільськогосподарських підприємств – (570); муніципальних сільськогосподарських підприємств (9) [15]. Фермерські господарства Польщі у свою чергу поділялись за розмірами землекористування. У 1995 р. 2,048 тис. фермерських господарств

обробляли більше 1 га, з яких більше половини (1119 тис.) мали до 5 га. Ними оброблялось 20,8% (2894 тис. га) орних земель. Протягом 1991–1995 рр. відбулося зростання числа фермерських господарств які обробляли більше 15 га. У 1995 р. таких господарств було 8%, вони господарювали на 164 тис. га. Відбувалося зростання і числа невеликих господарств які обробляли 1–2 га. [16].

Про фермерське господарство Юзефа Мачуги писала журналістка О. Харькова: «Приміщення для зберігання зерна, сушарка для ріпаку, міні музей з застарілих знарядь праці а поруч так званий тракторний стан, але це не той тракторний стан, що по селах півночі України. Тут в жодному разі не валятимуться запчастини, не стоятиме брудна, поламана техніка...

Почуття господаря головне, що мають поляки, на відміну від більшості українських селян, які десятиліттями працювали в колгоспі, фермери ставляться до свого господарства, як до справи всього життя і бережуть свою репутацію. Їм не треба вигадувати звіти, штучно завищувати показники врожайності та надоїв. Результат праці – гідна зарплатня, як мінімум 3000 злотих на місяць (18 тис. грн.). Це невеликий офіс, де щоранку планують свою роботу. Це вбиральня, душ, шафи для одягу та власних речей. Селянам тут створені людські умови праці та відпочинку, бо кожного з 27 працівників цінують. Вони є не просто робітниками, вони є учасниками бізнесу, а бізнес партнерів в євроспільності поважають [17].

Індивідуальні господарства мали великі регіональні відмінності і зональне розташування. В південній Польщі переважали дрібні і невеликі господарства. На півночі більшість господарств були великими, які володіли 10–15 га землі. У даних господарствах різнились орієнтації і відносини з ринком. За джерелами прибутків вони поділялися на ферми, власники яких мали лише сільгоспдохід, змішані господарства, де крім сільгоспдоходу були і інші види доходів, господарства, де переважали не сільськогосподарські доходи.

Запровадження ринкових механізмів відразу позначилось на обсягах і регіональних диспропорціях виробництва. Причому ці зміни мали регіональну специфіку і проходили по – різному, в залежності від аграрного потенціалу регіонів та морально – психологічного

сприйняття їх самими виробниками. Найшвидше до ринку адаптувалися Великопольські господарства. Тоді як господарства центральної та південної Польщі тривалий час переживали болісні наслідки реструктуризації.

Тривалий час Польща не мала узгодженої, зваженої і стратегічно вивірної програми переходу сільського господарства до ринку і соціально-економічного розвитку польського села. У 1995 р. в державних сільгосп підприємствах Польщі володіли 4215 тис. га (22,6%) орних земель. Приватним власникам належало 14 332 тис. га (77,4%) [18].

У Польщі спостерігалось постійне виведення угідь з використання під потреби сільського господарства. Найактивніше це відбувалося в 1960–1970-і роки. В часи інтенсивної індустріалізації зберігалася дана тенденція до середини 1990-х років, хоча і у меншій мірі. Протягом 1989–1995 рр. площа орних земель скоротилась майже на 120 тис. га. При зростанні чисельності населення, зменшувався розмір ріллі на людину. В 1995 р. він досягав 0,5 га. [19].

Сільське господарство створювало 7% ВВП Польщі й займало четверте місце в господарській сфері після промисловості, торгівлі та будівництва [20]. Проблемаю сільського господарства Польщі залишалась низька ефективність невеликих фермерських господарств. Зростання сільськогосподарського експорту до ЄС зміцнювало позиції галузі за рахунок якості та дешевизни продукції тваринництва і рослинництва.

Польща належала до країн з середнім рівнем розвитку тваринництва. Найбільше вироблялося свинини, молока, яловичини, яєць, менше – вовни і баранина, риби тощо. Поширеним залишався переважно молочно-м'ясний напрямок скотарства, а на півдні та гірській місцевості – також і м'ясо-молочний. Свинарство залишалось розвинутим у центрі. Овець м'ясо-молочних порід розводили в Карпатах.

У 1995 р. для потреб сільського господарства використовувалося 1319 тис. тягачів, з яких 94,3% перебували у власності окремих господарств. Т. з. казначейські тягачі (трактори) використовувались у радгоспах і сільськогосподарських кооперативах. В середньому на трактор припадало 14 га. орних земель, або на 100 га доводилось 7,4 трактори. В за-

хідних і північних регіонах, де тривалий час переважали радгоспи (а після 1992 р. були ліквідовані) на 100 га припадало менше шести тракторів. В центрі і півдні на 100 га земель було близько 9–12 тракторів. Їх власниками головним чином були фермери які володіли ділянками до п'яти га [21]. В даних господарствах така техніка використовувалась не на повну потужність. Протягом 1989–1995 рр. в сільське господарство Польщі надійшло близько 157 тис. тракторів. Зменшувалось число тракторів у державних сільгосп підприємствах (зменшилось на 52 тис.), кооперативах (на 2,3 тис.). Водночас, зростала їх кількість в приватних господарствах. Приватні власники в основному закупували трактори через аукціони, в більшості випадків в не найкращому стані. Не всі фермерські господарства мали змогу придбати трактор. В 1995 р. лише кожне шосте дане господарство мало трактор і набір обладнання. Чимало фермерів володіли малопотужними тракторами.

Технічне наповнення сільського господарства спричиняло зміни у пропорціях живої сили і механічних вузлів. Вони мали регіональні особливості. Тяглові зусилля за рахунок механічних засобів на 100 га угідь швидше зростали в західних і північних регіонах. В структурі робочої сили зростала роль тягової сили. Дані тенденції зумовлювались також обстановкою зменшенням у господарствах коней. Протягом 1989–1995 р. у населення число поголів'я робочих коней скоротилося на 33-7 тис. [22]. В регіонах де переважали дрібні господарства, роль коней залишалась вагомою.

У цілому кількісно – технічне оснащення сільського господарства Польщі поліпшувалося і досягало належного європейського рівня. Водночас, воно поступалося оснащенням спеціалізованим обладнанням, для невеликих ферм. Як важливий фактор зростання інтенсивності та продуктивності сільського господарства в Польщі, особливо в регіонах де переважали середньої якості ґрунти і змінні кліматичні умови, було використання добрив. В 1994–1995 рр. в цілому на га сільгоспугідь вносилось 79,1 кг. добрив. В даній справі зберігались регіональні особливості, які залежали від способів ведення сільського господарства, структури господарств, професійних навичок фермерів, цін на добрива і сільгоспродукцію. Якщо у Великій Польщі, Сілезії, Східній

Померанії в середньому вносились близько 100 кг. добрив на гектар, то в районах з переважаючим сільським господарством, 50–60 кг. Знижувалась кількість внесених добрив у регіонах де зберігалось дрібномасштабне виробництво, які зосереджувались на задоволення передусім власних потреб [23].

Під сільськогосподарськими угіддями зайнято близько 60% площі країни [24]. У структурі посівних площ зернові та зернобобові займали 52%, картопля – 18, кормові культури – 17, технічні та овочеві культури – 12 [25].

Істотне становище в сільському господарстві та харчуванні населення займали цукрові буряки, ріпак, ріпа, рапс. Дані технічні культури мали деяку специфіку вирощування. Внаслідок значних виробничих витрат, цукровий буряк вирощувався в основному приватними господарствами. Ріпа вирощувалась спеціалізованими господарствами. В 1990-і роки в результаті ліквідації радгоспів, вирощування рапсу перейшло до приватних сільгосп підприємств. В 1995 р. цукровий буряк вирощувався на 384 тис. га, або 3,0% посівних площ. Практично незважаючи на деякі зміни, дані обсяги залишались практично в тому ж розмірі. Вирощування буряків мало просторові особливості. Більш висока частка посівів зберігалась в Сілезії (6%), провінції Замості (4,6%). Найменше (0,5%) площ під посіви буряків відводилось в провінціях Зелена Гура, Кошалін і Слупськ [26]. Дані обставини мали чіткий зв'язок з можливостями переробки буряка. В інших провінціях вирощування мало локальний характер.

Земельні площі зайняті овочами і фруктами мали велике значення для приватних господарств південної і центральної Польщі. На північному Сході вирощували льон. Загальна частка овочів і фруктів у фізичному обсязі продукції рослинництва сягала 40% [27].

Польща залишалась відомим у світі виробником овочів та фруктів. Перше місце в світі країна займала по збору порічок, третє – полуниць, четверте – малини, шосте – капусти, дев'яте – яблук, двадцяте – цибулі.

Частка овочів у посівних площах була відносно невеликою. У 1995 р. під овочівництво було відведено 253 тис. га. посівних площ. В регіональному вимірі існували лише незначні варіації їх розмірів. Скажімо, в Західній Померанії і провінції Ополе вони займали 3% площ. Більші площі під овочі відводились в

регіонах де була налагоджена їх переробка, в приміських зонах. Наявність великих ринків також обумовлювали розширення ринків. В провінції Ольштин, овочі вирощувались головним чином для власного споживання.

У структурі вирощуваних овочів, більше ніж 1/5 (20,5%) займала капуста. В провінції Остроленка, Новий Сонч дані обсяги досягали відповідно 32,0% і 36,5%. В Польщі склалась певна спеціалізація вирощування овочевих культур. Найбільше цибулі вирощувалося у провінціях Конін (20,4%) і Плоцьк (30,4), огірки в Бельско – Підляському (26,3%), помідори у Хелмі (34,0%) [28]. В зонах великих міст розвивалися парникові господарства. В провінціях Радом, Каліш, Лешно вирощувались овочі. В 1995 р. в сільському господарстві Польщі було вироблено 2489 тис. т. картоплі, що в 18 разів менше ніж в 1993 р. (36270 тис. т.) [29]. У рослинництві вироблялось близько 59% вартості сільгосп продукції. Частка зернових становила 23%, картоплі – 21%, цукрових буряків – 3%, овочів і фруктів – 11% [30]. Основними зерновими культурами була пшениця (у південних провінціях), жито (повсюдно), ячмінь та овес. Польське сільське господарство спеціалізувалось серед країн Центральної Європи на виробництві картоплі, льону, молока, тютюну, м'яса, цукрового буряку, ягід.

У досліджувані роки зростала частка садів в площі сільськогосподарських угідь, фруктові дерева були поширеними по всій Польщі. Водночас, найбільша концентрація садових насаджень зберігалася у регіонах Любліна, Кольце, Кракова, Нового Сонга. Їх обсяги становили від 3 до 5% площ сільгоспугідь. В садах вирощувалося найбільше яблук, груш. Зберігалась певна регіональна специфіка. У структурі плодівих дерев провінції Пшемисль яблуні становили 36,4%, у Катовіце – 17% становили груші, у Новий Сонг – 25,9% сливи, у Бидгощі – 34,6% вишні [31].

Таким чином, авторка на значному фактичному, статистичному, історичному матеріалі простежила процес переходу польських селян на рейки ринкової економіки. Незважаючи на значні соціальні перетворення конкурентоспроможність сільського виробництва зберегалась, причому навіть спеціалізація залишилась, наприклад, перше місце в світі країна продовжує займати по збору порічок, третє – полуниць, четверте – малини, шосте – капус-

ти, дев'яте – яблук, двадцяте – цибулі. Кооперування та державний контроль над економічними процесами на селі стали гарантантами зміцнення аграрного виробництва незважаючи на квоти євросоюзу та нестабільність світових цін на продукцію сільського господарства. Дослідження розкриває лише невелику частину складного комплексу адміністративно-господарських перетворень в Польщі і вимагає продовження вивчення для створення більш комплексної роботи.

Список використаних джерел:

1. Осташко Т. О. Закономірності і особливості ринкових трансформацій в аграрному секторі країн з перехідною економікою / Т. О. Осташко // Економіка і прогнозування. — 2003. — № 1. — С. 2.
2. Чеботар С. І. Економічні реформи у Польщі: українсько – польські порівняльні дослідження : автореф. дис. ... канд. економ. наук. : 08.05.01. — Тернопіль, 2001. — С. 10.
3. Там само. — С.9.
4. Там само. — С.10.
5. Осташко Т. О. Закономірності і особливості ринкових трансформацій в аграрному секторі країн з перехідною економікою / Т. О. Осташко // Економіка і прогнозування. — 2003. — № 1. — С. 7.
6. Antony Leopold. Warunki I przeslanki przekształcen rolnictwa polskiego // Transformacja rolnictwa Polskiego w perspektywie integracji ze wspólnotami Europejskimi. Pod redakcją Antoniego Marszałka. — Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego. — 1993. — С. 52—68.
7. Spatial structure of polands agriculture in 1995 // www.rcin.org.pl/igipz/dlibra/docmetadata.
8. Там само.
9. Там само.
10. Там само.
11. Там само.
12. Там само.
13. Там само.
14. Там само.
15. Там само.
16. Там само.
17. Євроінтеграція. Сільське господарство. Досвід Польщі [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.ipksinvep.com.ua.
18. Spatial structure of polands agriculture in 1995 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.rcin.org.pl/igipz/dlibra/docmetadata.
19. Там само.
20. Сільське, лісове та рибне господарство Польщі [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.geogpal.com.ua.
21. Spatial structure of polands agriculture in 1995 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.rcin.org.pl/igipz/dlibra/docmetadata.
22. Там само.
23. Там само.
24. Сільське, лісове та рибне господарство Польщі [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.geogpa1.com.ua.
25. Там само.
26. Spatial structure of polands agriculture in 1995 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.rcin.org.pl/igipz/dlibra/docmetadata.
27. Сільське, лісове та рибне господарство Польщі [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.geograf.com.ua.
28. Spatial structure of polands agriculture in 1995 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.rcin.org.pl/igipz/dlibra/docmetadata.
29. Там само.
30. Сільське, лісове та рибне господарство Польщі [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.geograf.com.ua.
31. Spatial structure of polands agriculture in 1995 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.rcin.org.pl/igipz/dlibra/docmetadata.

I. SELIVANOVA-ZERKAL

Mykolaiv

TERRITORIAL BOUNDARIES AGRICULTURAL POLICY AND ITS SOCIO-ECONOMIC SALES IN AGRICULTURE OF POLAND IN 1990–2000-s

It reveals the historical path of transformation of agricultural policy in Poland during the transition from a planned to a market ekonomike. Made analysis of the specific conditions of the transition period and identifies positive ways of state support for the capitalization of the agricultural sector.

Keywords: competition, the agricultural sector, the restructuring of the agency, farming, tax bimodal structure, production cooperatives.

И. А. СЕЛИВАНОВА-ЗЕРКАЛЬ

г. Николаев

ТЕРРИТОРИАЛЬНЫЕ ГРАНИЦЫ АГРАРНОЙ ПОЛИТИКИ И ЕЁ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКАЯ РЕАЛИЗАЦИЯ В СЕЛЬСКОМ ХОЗЯЙСТВЕ ПОЛЬШИ В 1990–2000-е ГОДЫ

Раскрывается исторический путь трансформации аграрной политики в Польше во время перехода от плановой к рыночной экономике. Осуществлён анализ специфических условий переходного периода и определены позитивные пути государственной поддержки капитализации аграрного сектора.

Ключевые слова: конкуренция, аграрный сектор, агентства реструктуризации, фермерские хозяйства, налог, бимодальная структура, производственные кооперативы.

Стаття надійшла до редколегії 12.10.2015